

'Aladdin en de Ayatollah': een pleidooi voor vrijheid

Alert op actuele thema's reageren, is niet de meest opvallende karaktertrek van het Nederlandse theater. Het theatercollectief Growing Up in Public doet dat wel. Nu zijn ze wel erg actueel: hun voorstelling *Aladdin en de Ayatollah* gaat over een islamitische zakenman die radicaliseert tot een *killer*. Een voorstelling over geloof en vrijheid; altijd actueel, maar na 11 september extra opvallend.

'Een tijd geleden dacht ik nog dat ik het publiek duidelijk zou moeten maken dat de islam een interessant onderwerp is voor het op toneel. Dat is sinds 11 september natuurlijk wel over', zegt Paul Feld, schrijver en regisseur van *Aladdin en de Ayatollah*, en lid van het Utrechtse theatercollectief Growing Up in Public. De vier in dit collectief verenigde theatermakers maken stukken waarin ze reageren op wat er gaande is in de samenleving. Het gaat hen om de collectieve bewegingen, de trends, de obsessies en de mythes van het Nederland van nu. Rond die thema's maken ze hun stukken. Ze mengen de actualiteit op toneel met hun persoonlijke fascinaties, met rare humor, met liedjes. Er valt veel te lachen, maar de kern is ondertussen uiterst serieus. Zo maakten ze kortgeleden *Den Uyl, of: de vaandeldragers* over de teloorgang van het socialistisch ideaal. En volgend jaar komt *Mozes the Musical*, waarin het oudtestamentisch geloof en de moderne amusementsindustrie elkaar ontmoeten.

Aladdin en de Ayatollah is een tragikomedie rond geloofsopvattingen. Centraal staan twee broers uit Iran. De ene, Aladdin, studeert in Amsterdam en is als moslim een vrijdenker, de ander, Muhammad Adam Ali, zit in de Iraanse computerbusiness en heeft zich aan de officiële staats-islam geconformeerd. Via aanvankelijk nog onschuldige-vrome gedachten – een goede moslim draagt geen sportschoenen – komt hij gaandeweg tot de overtuiging dat hij zijn afvallige broer hoort te doden. Dan zijn er nog Bas – een Nederlander die zich tot de islam heeft bekeerd en ook steeds meer verstrikt raakt in strenge opvattingen – en de Marokkaanse moslima-studente Fatima, die de koran liever met post-modernistische ogen leest. De vier ontmoeten elkaar in een hotelbar, en daar vindt – met op de achtergrond de dwaze muziek van een barpianist – een drama met uiteindelijk dodelijke afloop plaats.

'Het stuk speelt in een islamitische om-

geving, maar het zou verschrikkelijk zijn als deze voorstelling zou worden opgevat als een stuk over 'zo gaat dat in de islam'. Vooral sinds de WTC-ramp ben ik er uiterst alert op ook dat duidelijk te maken in de encensering', zegt Paul Feld. 'Het gaat ook niet over geweld, maar over de weg van radicalise-

ring, die uiteindelijk tot geweld kan leiden. Het gaat over gewone mensen die zich in de nesten werken en komen vast te zitten in hun steeds radicalere geloofsopvattingen. Dat kan de toeschouwer raken. Dat is wat ik hoop: het stuk is uiteindelijk een pleidooi voor vrijheid van denken. Want ik geloof hartstochtelijk in die vrijheid, in welk geloof dan ook, in welke situatie dan ook. Dit stuk zou net zo goed kunnen gaan over het Amerikaanse openbare denken na 11 september en het gebrek aan vrijheid daarin.'

'Aladdin' is actueel, maar Paul Feld schreef de tekst al twee jaar geleden, nadat hij zich al langere tijd in de moslim-denkwereeld had verdiept: 'Dat is even fascinerend als het voor een acteur is om zich in zijn personage in te leven.' De aanleiding was de fatwa vanuit Iran tegen de 'moslimafvallige' schrijver Salman Rushdie. 'Ik moet het hier over gaan hebben, dacht ik toen. Hier is een botsing van waarden aan de gang die diep ingrijpt in de samenleving, en ik begrijp maar nauwelijks wat hier speelt.' Hoe de vier personages over hun geloofsopvattingen spreken, maakt een opvallend realistische indruk. *Aladdin* lijkt zelfs op een informatieve documentaire. Zo vertelt de studente Fatima – vooral gebaseerd op een interview met een Marokkaans meisje – hoe ze na veel strijd

het respect van haar vader heeft gewonnen en op haar beurt vertederd naar zijn oude-mannengeloof kan kijken. De vrijdenker Aladdin vertelt over zijn visie op de profeet Mohammed 'die geen taboes kende toen hij zijn mond opende en dus een nieuwe godsdienst kon stichten.' Bas vertelt over zijn teleurstellingen in het katholieke geloof en de diepe ontroering die de islam hem geeft. Paul Feld: 'Zijn verhaal is gebaseerd op flarden van gesprekken die ik las met Nederlanders die vertelden over hun overgang tot de islam.'

Vier gelovigen, vier verschillende opvat-

tingen, en iedereen is overtuigd van zijn gelijk. Paul Feld: 'Het boeit me dat het geloof zulke verschillende vormen kan aannemen. Ik zag het bij mijn ouders. Ze waren katholiek, gingen naar de kerk, maar wat mijn vader geloofde was compleet anders dan wat mijn moeder geloofde. Voor hem was het plicht. Hij was streng en eigenlijk doodsbang. Mijn moeder heeft een totaal ander, meer Maria-achtig geloof. Zij kan dingen echt overgeven, het geloof heeft een grote emotionele waarde in haar leven. Kijk, mijn vader had als kind die hele catechismus in z'n kop geramd gekregen, en dat maakt een heel ander gelovige dan iemand die meer uit vrije keus kan handelen, voor wie het geloof een mogelijke optie is. Ik vind het griezelig hoe mensen gebrainwasht kunnen worden. Of het nu via de catechismus gebeurt, of in de koranscholen bij de

Talibaan, of bij de fundamentalistische joden. Altijd maar in je hoofd bezig, met regels, met woorden.'

Zijn aanvankelijke schroom om het als niet-moslim over de islam te hebben, is Paul Feld kwijt. Zeker na de enthousiaste reacties die een aantal *readings* van het stuk opriepen.

Wat Feld grappig vond, is dat zowel moslims als Nederlanders het stuk prachtig vonden, maar tegelijk allebei bezorgd waren hoe het stuk zou vallen bij 'de andere partij'. 'Religie is blijkbaar ongeveer het meest beladen onderwerp waar je het over kunt hebben. Nog meer dan huidskleur. Voor theatermakers die zich met de actualiteit bezighouden, een boeiend thema. En sinds ik die positieve reacties heb gekregen, met name van Iraanse vrienden, heb ik het gevoel dat ik groen licht heb. De islam is een Nederlands verschijnsel. En daar mag ik het dus over hebben.'

Willemien Schenkeveld

Aladdin en de Ayatollah gaat vrijdag 23 november in première. Tournee t/m 9 februari.

Wegens interesse extra voorstellingen 'Aladdin en de ayatollah'

Boekdialogen in zwaar stuk

UTRECHT - Wegens grote belangstelling speelt *Growing up in Public* een extra voorstelling van 'Aladdin en de ayatollah'. De voorstelling is erg zwaar: de regisseur wilde kennelijk zo'n volledig en correct beeld schetsen, dat de spelers het moeten doen met boekdialogen.

Het stuk gaat over een islamitische broederstrijd. Beide broers zijn moslim, maar ieder gelooft op zijn eigen manier. De een zoekt de ware aard van het geloof en de ander houdt het op het uiterlijk vertoon van de machthebbers. De een schrijft een lijvige scriptie die doet denken aan de duivelsverzen van Rushdie en de ander is vertegenwoordiger in de computerbranche.

De belangstelling voor de islam is zeker na de gebeurtenissen van '9-11'

toegenomen. Hier in het westen willen we weten waarom moslimbroeders tot dergelijke daden in staat bleken te zijn. Waar komt die afkeer en die haat toch vandaan? 'Aladdin en de ayatollah' geeft hierop geen antwoord. Maar het stuk laat wel zien dat de moslims onderling ook verdeeld kunnen zijn. Zelfs zo verdeeld dat de een het met zijn leven moet bekopen.

De moordenaars claimen dat ze als goed moslim het gelijk aan hun kant hebben. Kennelijk staat het geloof hun dit toe. Een andere mening die een mooier en authentieker wereldbeeld predikt, wordt bruut de kop ingedrukt. Zelfreflectie is uit den boze. Er wordt gekozen voor de botte bijl. Het lijkt de inquisitie wel, ketters worden op de brandstapel gegooit, zo ook de scriptie van Aladdin. Aladdin wordt vervolgd voor wat hij geschreven heeft.

Wat dat betreft is de vergelijking met Rushdie snel gemaakt. Het stuk is dan ook gebaseerd op de voorstelling 'Duijvelsboek' dat na ieder optreden werd afgesloten met een debat met in Nederland wonende moslims.

Paul Feld heeft het zich hiermee niet makkelijk gemaakt. Om een zo volledig en correct mogelijk beeld te schetsen, is het stuk enorm zwaar geworden. De dialogen bestaan uit lappen tekst vol visies, meningen en wetenschappelijkheden. Zelfs het barmeisje rakelt haar hele verleden op. Het zijn boekdialogen waar de spelers het mee moeten doen. Het taalgebruik lijkt daarmee niet uit hun hart, maar alleen uit het hoofd te komen. De spelers zeggen wel vreselijke dingen, maar ze zijn niet weerzinwekkend. Ook Aladdin blijft worstelen met zijn metaforen. Er wordt zoveel gestrooid met ar-

gumenten, stellingen en levensvisies dat het stuk ermee wordt bedolven. Wellicht kan je met dit thema niet voorzichtig genoeg zijn.

Misschien heeft Paul Feld daarom bewust gekozen voor Nederlandse acteurs. Misschien is er daarom ook gekozen voor een muzikant die met zijn muzak de dialogen moet verlevendigen. Van 'I've got you under my skin' tot het thema van 'Once upon the time in the west', terwijl de strop steeds vaster om de nek van het slachtoffer wordt getrokken.

Voorstelling: Aladdin en de ayatollah. Gezien op 23 november 2001. Door: Growing up in public. Regie: Paul Feld. Spel: Marcel Faber, Harm van Geel, Debbie Korper, Rogier Philipoom. Live muziek: Hein Franssen. Nog te zien: op 29, 30 en 31 januari in de Blauwe Zaal (Stadsschouwburg). Voor reserveringen, bel naar de Stadsschouwburg, tel.: 030-2324130.

Henk

'Aladdin en de Ayatollah' door Growing up in Public niet provocerend bedoeld

Islamitische broedertwist op Hollandse bodem

'Respect voor de overtuiging van anderen is voor regisseur en toneelschrijver Paul Feld een hoog goed. Vanuit deze instelling, en ook vanuit een vorm van liefde en openheid ten aanzien van de islam schreef hij 'Aladdin en de Ayatollah' dat door Growing Up in Public wordt vertolkt.

Max Smith

In deze tijd van de mondiale jacht op Omar Bin Laden na de terroristische aanslagen op 11 september op het World Trade Centrum in New York en de daaruit voortvloeiende oorlog in Af-

Toneel

ghanistan tegen de Taliban doet de titel 'Aladdin en de Ayatollah' op het eerste gehoor nogal provocerend aan. Paul Feld, schrijver en regisseur van dit stuk, benadrukt dat dit absoluut niet de bedoeling is. „Het is juist geschreven vanuit een soort liefde en openheid ten aanzien van de islam. Na een trektocht van een maand door Noord-Jemen liep ik al twintig jaar met dit gegeven in mijn hoofd. De affaire rond Salman Rushdie en zijn boek 'De Duivelsverzen' dienden als grondgedachte voor 'Aladdin en de Ayatollah.'"

Bij wijze van 'vingeroefening' schreef Paul Feld eerder 'Duivelsboek', dat diverse keren als reading in het theater is vertolkt. 'Aladdin en de Ayatollah' heeft hij in de zomer van 1999 voltooid, dus ver voor de fatale elfde september in 2001. De thrillerachtige tragi-komedie wordt door Growing Up in Public uitgebracht. Tot de spelers behoren onder anderen Harm van Geel, Debbie Korper en Rogier Philipoom. Het stuk heeft als ondertitel: „Een islamitische broedertwist op Hollandse bodem.“ Paul Feld wijst ook op de geestige aspecten die het stuk in zich heeft. „Je ziet in de voorstelling dat iemand zichzelf tot geweld dwingt en dat het zo'n diep treurig zwaktebod is, dat je er bijna om moet lachen.”

Paul Feld is een getalenteerde veel-schrijver en het gros van zijn stukken kenmerkt zich door een sterk humoristische inslag. Dat komt omdat hij in tal van ernstige zaken dikwijls evenzeer

sen tot inzicht kan brengen, dan met behulp van serieuze statements over bijvoorbeeld geweld en fundamentalisme. Drie van de vier hoofdpersonen: Aladdin, Fatima en Bas zijn in Nederland wonende intellectuele moslims. Muhammed woont in Teheran en is in ons land op bezoek. Hij is computerdeskundige, werkzaam op de afdeling marketing. Hij is op en top gekleed in Westerse maatkostuums. Door zijn Westerse kleding is hij in de voorstelling niet als islamiet te herkennen. Zijn broer Aladdin studeert in Amsterdam filosofie en economie. Zijn proefschrift handelt onder meer over de 'Duivelsverzen'. Dit tekstgedeelte uit de koran heeft betrekking op een duivelsopenbaring van de profeet Mohammed.

Net als bij Salman Rushdie in zijn gelijk-

namige boek wordt de teneur van dit proefschrift door met name Muhammed beschouwd als een onvergeeflijke belediging voor de islam. Na zware innerlijke strijd en een vergeefse poging om zijn broer deze scriptie te laten vernietigen, rest Muhammed naar zijn eigen inzicht tenslotte niet anders dan Aladdin te doden.

Fatima is van oorsprong Marokkaanse. Tot haar grote schande heeft zij zich na een gedwongen huwelijk laten scheiden. Na veel moeite kan haar vader daar tenslotte begrip voor opbrengen. Wat behalve door Fatima ook door hem als een ware bevrijding wordt ervaren. Dan is er verder de uit Zaandam afkomstige Bas. Naarstig op zoek naar de zingeving van zijn bestaan. Mede uit onvrede met het katholicisme is hij islamiet geworden. Tot zijn verbijstering neemt niemand van zijn Hollandse studiegenoten hem meer serieus.

Muhammed en Aladdin zijn zoals Paul Feld het noemt, „goede moslims, die zich tijdens het bewind van ayatollah Khomeini in Iran naar zijn islamitische leerstellingen hebben geschikt.” Nadat Aladdin in Nederland is gaan wonen, botst zijn geloofsovertuiging keer op keer met persoonlijke ambities en met liberale denkbeelden die tot zijn ervaringswereld zijn gaan behoren. „Strijdpunt is ook,” zegt Paul Feld, „of je de koran in het licht van deze tijd mag interpreteren, of dat je net als Muhammed die heilige leer nog altijd letterlijk moet nemen.”

„Het stuk gaat dus niet over fundamentalisme dat tot onverdraagzaamheid en moord leidt. Dat zou te gemakkelijk zijn. Ik vind het interessanter om op het toneel het voortraject te laten zien waarom iemand tot bijvoorbeeld geweld komt. De voorstelling gaat ook over de vrijheid van denken en over de

De vormgeving is vrij sober. Het gegeven speelt zich af in een bar van een hotel, waar Fatima als werkstudente voor de bediening zorgt. Onder begeleiding van een pianist wordt er af en toe gezongen en gedanst. In een showachtige act vertolken Muhammed en Aladdin evergreens van bijvoorbeeld Frank Sinatra, waar ze enorm op verzot zijn. De radicale terroristische aanslag op 11 september en de tot op heden heftige nasleep ervan hebben zijn regie van 'Aladdin en de Ayatollah' nauwelijks beïnvloed. Paul Feld heeft niet het gevoel, dat hij in verband met de ontstane extra gevoeligheden ten aanzien van de moslimbevolking op eieren liep bij de instudering van de voorstelling. „Ik heb meer het tegenovergestelde: de islam is als gevolg daarvan juist bespreekbaarder geworden.”

In tegenstelling tot talrijke Nederlan-

ders heeft hij geen moeite met de voort-schrijdende islamisering van ons land.

„Ik zie dit totaal niet als een bedreiging van de Nederlandse cultuur. Zolang er maar voldoende vrijheid is voor andersdenkenden. Ik houd van culturele vermening. Een proces dat trouwens al eeuwen aan de gang is. In de tijd van Erasmus was het voor intellectuelen chique om in kleren rond te lopen die op Arabische gewaden waren geïnspireerd. Hoogleraren paraderen nu nog bij officiële gebeurtenissen in dergelijke toga's. Cultuur bestaat niet zonder beïnvloeding van buitenaf en is dus nooit puur nationalistisch.” Laconiek voegt hij eraan toe: „Vreemdelingenhaat is er ook altijd geweest.”

Om te illustreren dat hij niet alleen in theoretische zin geen bezwaren heeft tegen een multi-culturele samenleving vertelt hij: „Mijn zoon zit op een christelijke Jenaplanschool in Utrecht. Een derde van de kinderen bij hem in de klas zijn van islamitische afkomst. Die worden door de ouders terwille van de integratie bewust op een westerse school gezet. Bij het brengen en ophalen van die kinderen zie je veel moeders met hoofddoekjes op en in islamitische kleding lopen. Ik vind dat iets moois hebben.”

het komische ervan inzien. Bovendien is hij ervan overtuigd dat je in een voorstelling via de humor veel beter men-

emancipatie van de godsdienst.”

Hijzelf praktiseert geen enkel geloof. „Ik weet niet wat het ware geloof is. Mijn ouders waren katholiek. Mijn vader was op kostschool met de catechismus opgevoed. Mijn moeder was meer intuïtief gelovig. Zo zie je dat al binnen één huwelijk er twee verschillende opvattingen zijn over een en hetzelfde geloof.”

In een leven na de dood, daar heeft Paul Feld zo zijn twijfels over. „Ik denk nog heel veel aan mijn overleden vader. Hij zit eerder in mijn hoofd dan in een of andere hemel. Ik heb verscheidene voorstellingen gemaakt, waarin het hiernamaals voorkomt. Zoals in 'Zorg'. En in 'Krakra' was de hemel een soort van maffiosi-autosloperij.”

Hij acht het wel zinvol als zijn twee kinderen „inzicht krijgen in de christelijke cultuur,” maar hij voedt ze niet gelovig op. „Bij ons thuis wordt er niet gebeden. Opa en oma bidden wel bij het eten. Dan moeten mijn kinderen hun muil houden en netjes hun handen als in gebed vouwen. Dit uit respect voor de overtuiging van anderen. Dat laatste vind ik heel belangrijk.”

'Aladdin en de Ayatollah' door Growing Up in Public. Theater de Lieve Vrouw Amersfoort, vr 7 dec 20.30 uur; Stadschouwburg (Blauwe Zaal) Utrecht, wo 30 en do 31 dec.

Ieder islamiet op zijn eigen wijze

THEATER

Aladdin en de Ayatollah, door Growing up in Public. Tekst en regie: Paul Feld. Huis a/d Werf, Utrecht, 23 november. Tournee t/m 9 februari.

'Toen ik elf was liep ik al te mopperen over Jezus', zegt Bas. Nu is hij moslim. Bekeerd. Vanwege die Jezus, maar ook om tal van andere redenen, zo blijkt gaandeweg. Bas drinkt een kopje thee in de bar van een desolaat etablissement met hoog jaren-vijftiggehalte. Hier speelt een morsige pianist van die eeuwige deuntjes, bedient wiskundestudente Fatima de klanten en zien de broers Aladdin en Muhammed Adam Ali elkaar na jaren weer.

Afgezien van de stoïcijnse barpianist (Hein Franssen), die het ene biertje na het andere verschalkt,

hangen alle personages het islamitische geloof aan, en wel ieder op zijn heel eigen wijze. Hoe dat precies is, vertellen ze in puntige monologen die soms veel weg hebben van een korte redevoering.

Op die manier belicht Paul Feld in *Aladdin en de Ayatollah* verschillende verschijningsvormen van de islam. Het stuk ligt in het verlengde van een studie die de Growing up in Public-schrijver en -regisseur eind jaren negentig maakte en die toendertijd resulteerde in *Duivelsboek*, een theatrale lezing. Feld bouwde die uit tot deze 'theaterthriller' die gezien de ontwikkelingen na 11 september nauwelijks beter getimed had kunnen worden.

Fatima (Debbie Korper) verhaalt hoe ze werd uitgehuwlijkt en haar studie dreigde te moeten op-

geven; de broers Aladdin (Rogier Philipoom) en Muhammed Adam Ali (Marcel Faber) presenteren ieder hun levenswijze, die zo sterk verschilt dat hun ontmoeting uiteindelijk tot een drama met leiden; en dan is er nog die vreselijke, bekeerde Bas (een sterke Harm van Geel).

De confrontatie aan het einde daargelaten, is er heel weinig interactie tussen de personages. Zij praten tegen zichzelf en hebben altijd gelijk. Als geheel krijgt *Aladdin en de Ayatollah* daardoor iets heel gestileerds, en tegelijkertijd merkwaardig spannends: er zal iets gebeuren tussen deze mensen, maar wat is moeilijk te voorspellen. Er broeit van alles, maar in hun strak verteld verhaal ligt doorgaans weinig emotie.

Wel wil hun lichaam soms een

eigen gang gaan, hetgeen leidt tot komische intermezzo's in de lijn van *The Singing Detective*: dan scheren Aladdin en Muhammed onverwacht als tapdansende Blues Brothers over de scène, verandert Bas in een wervelende derwisj en ga je bijna in de liefde geloven bij Björks stemgeluid uit *Dancer in the Dark*. Zegt Aladdin: 'Khomeiny's probleem nummer 2067 verbiedt alle muziek, die je stemming en gevoelens verandert. Nou vraag ik je: Welke muziek doet dat niet?'

Die muzikale onderbrekingen zijn dan ook eigenlijk de enige momenten waarop de voorstelling op het gemoed speelt; verder houdt Feld het stuk sober en laconiek, en steeds opnieuw heel intrigerend.

Karin Veraart

ISLAM IN VIER VARIANTEN

Soms heb je zo'n voorstelling die vanaf de allereerste seconde de prettige indruk geeft dat het allemaal gaat kloppen, en die deze belofte ook nog eens inlost. 'Aladdin en de ayatollah' is er zo een, geschreven en geregisseerd door Paul Feld onder de paraplu van de Utrechtse 'theaterfirma' Growing up in Public.

Inhoudelijk kan het niet actueler: over verschillende invullingen en benaderingen van het islamitische geloof gaat het. Feld brengt in *Aladdin en de ayatollah* vier moslims bij elkaar in een hotel-restaurant in Nederland: twee broers, Iraniërs, een jonge Marokkaanse vrouw en een bekeerde Hollandse ex-katholiek.

Elk van hen houdt er z'n eigen versie

van de islam op na, variërend van vrijzinnig tot dogmatisch/fanatiek. Die conflicterende standpunten schuren langs elkaar heen, net zoals de karakters langs elkaar heen schuren: er is niet of nauwelijks sprake van dialoog, elk zegt z'n eigen zegje, vrijwel zonder dat men zich van elkaars aanwezigheid bewust lijkt.

Niettemin zijn de quasi-discussies veelzeggend, juist door de gekozen vorm. Temeer omdat Feld er geen droge casuïstiek van maakt, maar liefde, bloedbanden en gekwetste vriendschap een vitale rol laat spelen in de tegenstellingen.

Feld maakt bovendien de indruk dat hij bij het uitwerken van dit netelige onderwerp niet over één nacht ijs is gegaan. Hij lijkt te weten waarover hij

het heeft en elk van de gezichtspunten een billijke behandeling te geven. Nou ja, behalve wellicht de voormalige katholiek, maar dat is bewust, gezien ook de manier waarop Harm van Geel hem neerzet als klassiek-fanatieke bekeerling en zijden kous. Mede hierdoor, en door Felds aangename beschouwelijke toon, gaat het onderwerp niet aan z'n eigen gewicht ten onder, maar liggen ernst en lichtheid feilloos in evenwicht. Uitstekend spel van Debbie Korper, Marcel Faber, Harm van Geel en Rogier Philipoom en de vlekkeloze inbreng van musicus Hein Franssen doen de rest. Pakkende voorstelling voor publiek dat niet wars is van teksten waar je je hoofd bij moet houden.

Peter Liefhebber

'Aladdin en de Ayatollah' door Growing up in Public

Religieus tractaat met menselijk gezicht

Utrecht

'Een islamitische broedertwist op Hollandse bodem' is de subtitel van 'Aladdin en de Ayatollah', het jongste stuk van Paul Feld, dat in zijn regie bij Growing up in Public is uitgebracht. Maar die fatale twist heeft eveneens dramatische gevolgen voor de jonge moslimvrouw Fatima en Bas, een Nederlander die zich tot de islam heeft bekeerd.

De in Nederland studerende Aladdin is een liberale moslim, die de islam in het licht van deze tijd belijdt. Zijn broer Muhammed, een in Iran wonende computerdeskundige, hangt nog onverminderd de fundamentalistische koranverklaring van ayatollah Khomeini aan.

Het proefschrift van Aladdin handelt over de 'Duivelsverzen'. Net als bij de schrijver Salman Rushdie wordt de strekking van dit afstudeerproject door Muhammed verfoeid als een ultieme belediging voor de islam. Muhammed is er speciaal voor naar Nederland afgereisd om te eisen dat zijn

broer dit werk verbrandt en zich er publiek van distancieert. Zo niet dan is hij genoodzaakt hem te doden. Aladdin zwicht niet, wat tot een noodlottig einde leidt.

Doordat Paul Feld ook de sociale achtergronden en de persoonlijke ambities van de personages schetst is het stuk meer dan alleen een religieus tractaat in dramavorm en krijgt het daardoor een menselijk gezicht. Dit is eveneens te danken aan de kwaliteit van het spel. Tekst en vertolking zijn zo nauw aan elkaar verweven, dat de figuren volkomen geloofwaardig zijn.

Ontworsteld

De van oorsprong Marokkaanse Fatima heeft zich zonder haar geloof prijs te geven, ontworsteld aan de eeuwenoude dogmatische leerstelling. Ze voelt zich er zeker als vrouw een volwaardiger mens door. Haar universitaire studie hier combineert ze met het werk als serveerster in een hotelbar. Er is in Fatima's leven heel wat gebeurd, voordat ze bijvoorbeeld heeft mogen studeren. Wanneer Debbie Korper

daarover ogenschijnlijk in alle kalmte verslag van doet, verradt haar lichaam een gespannen nervositeit, die zich onder meer vertaalt in het dwangmatig almaar bezig zijn met de bediening.

Marcel Faber als Muhammed en Rogier Philipoom in de rol van Aladdin gedragen zich als keurig in Westers kostuum gestoken intellectuelen, die beiden vinden dat ze onwrikbaar het gelijk aan hun kant hebben.

Harm van Geel komt eng over als de wan-

kelmoedige Bas, die zijn twijfels ten aanzien van het geloof compenseert met fanatisme. Hij is een Nederlandse student die zich uit onvrede met het katholicisme tot de islam heeft bekeerd. Als islamiet wordt hij door zijn studiegenoten verstoten. Hij is het die Muhammed laat weten waar het proefschrift van Aladdin over gaat. Uiteindelijk raakt hij in een geestescrisis.

De handeling speelt zich af in de bar van het hotel. Hein Franssen speelt er onverstoort live entertainmentmuziek. De betrokkenen treffen elkaar daar. Vaak spreken ze zich uit alsof ze voor zichzelf

aan het vertellen zijn. Dat illustreert hoe geïsoleerd ze zich voelen. Af en toe ontlaadt de emotionaliteit zich in dansbewegingen. Aladdin en zijn broer Muhammed zingen en dansen op geliefde songs van Frank Sinatra uit hun jeugd, als blijk van vervlogen verbondenheid. Hoewel niet loodzwaar belerend maakt 'Aladdin en de Ayatollah' je als toeschouwer ervan bewust hoe groot en actueel deze problematiek feitelijk is. Hoeveel moslims in bijvoorbeeld ons land leven niet in dit spanningsveld tussen streng orthodoxe en verlichte opvattingen over de islam. Zonder dat dit in de praktijk meteen tot moord en doodslag hoeft te leiden. Maar toch: gewetensnood en twijfels te over.

Max Smith

'Aladdin en de Ayatollah'. Tekst en regie Paul Feld. Gezelschap: Growing Up in Public. Première: Huis a/d Werf Utrecht, 23 nov. Ook tournee: o.m. Theater de Lieve Vrouw Amersfoort, 7 dec en Theater de Kloostertuin Woerden, 15 dec. Herhaling in Utrecht: Stadsschouwburg 30 en 31 dec.

Zoektocht naar mensen achter islam

Theater

Hans Oranje

UTRECHT - We gaan niet langer naar het theater om de wereld uitgelegd te krijgen, betoogde de cultuurfilosof Paul Kempers vorige week in een essay in De Groene Amsterdammer. Een korte maar niet onjuiste samenvatting van zijn verhaal is: naar het theater ga je puur voor de fun, en het maatschappelijk belang, zoals van alle kunst, is nul komma nul.

Een aardige samenloop van omstandigheden is dat juist in diezelfde week de Utrechtse toneelformatie Growing Up In Public met een voorstelling komt die zich sterk engageert met de maatschappelijke discussie over de islam, een discussie die met de oorlog in Afghanistan nog wel een tijd zal voortduren, ten onzent óók dankzij de hete adem van Pim Fortuyn in onze nek. Nu zal ik me, anders dan Kempers, niet gauw wagen aan uitspraken over 'het maatschappelijk belang' van een theatervoorstelling, maar 'Aladdin en de ayatollah' van Paul Feld is een vol echte belangstelling geschreven theatrale zoektocht naar mensen achter die islam, die met de Rushdie-affaire en de elfde september toch beangstigende trekken heeft gekregen.

Een van de doelstellingen van de oprichters van Growing Up is het schrijven en spelen van teksten waarin collectieve symbolen tot persoonlijke motieven worden. Dat gebeurt in dit stuk, waarin vier mensen om zeer uiteenlopende motieven het mohammedaanse geloof aanhangen. Feld schreef het stuk al enkele jaren geleden, nadat hij met een andere productie, 'Duivelsboek' geheten, de discussie was aangegaan met islamieten in Nederland. De actualiteit van dit moment is wellicht een stimulans geweest 'Aladdin en de ayatollah' nu uit te brengen, zonder dat we hoeven te hopen dat het publiek in onvoorstelbaar groten getale komt kijken en Leefbaar Nederland straks bij de verkiezingen het nakijken heeft.

In een bar-restaurant ontmoeten twee Iranese broers elkaar. De ene, Aladdin (Rogier Philipoom) studeert in Nederland en heeft een scriptie geschreven over de duivelsopenbaring aan de profeet. De ander (Marcel Faber), die de veelzeggende namen heeft van Muhammed Adam Ali, is computerdeskundige in Teheran en is hierheen gekomen om zijn broer van zijn dwaalwegen te doen terugkeren en anders te vermoorden. De tegenhanger van deze fundamentalist is de Marokkaanse serveerster Fatima (Debbie Kor-

*Sober portret van vier
mensen, verbonden
door hetzelfde geloof*

per), die niet alleen zichzelf maar ook haar vader van verstikkende codes heeft bevrijd en voor de 'vrolijke gelovige' staat. Dat Feld geen schematisch schrijver is, blijkt uit zijn vierde persnage, de Nederlander Bas (Harm van Geel). Bas is uit vriendschap voor Aladdin moslim geworden en is een reusachtig kwezelachtige gelovige geworden met de onaangename trek dat hij uit liefde voor Allah zijn vriend bij diens broer heeft aangegeven.

Het thrillerachtige verhaal heeft enkele ontroerende momenten, maar is vooral een sober en sterk portret van vier mensen die verbonden zijn door hun geloof in Mohammed, maar door hun verschillende opvattingen volkomen vreemden voor elkaar zijn. Net christenen dus.

Tournee door het hele land t/m 9 februari 2002.

Allah op zijn Amsterdams

Toneelstuk Paul Feld over de islam

.....
toneel • interview
Lonneke Kok

'Aladdin en de Ayatollah' door Growing up in Public. Tekst en regie: Paul Feld.
Spel: Marcel Faber, Harm van Geel, Debbie Korper, Rogier Philipoom. Pianist: Hein Franssen. Te zien: di 22 en wo 23 januari, Toneelschuur, Haarlem; di 5 t/m za 9 februari, Frascati, Amsterdam
.....

Vier mensen, één godsdienst, vier uiteenlopende opvattingen. *Aladdin en de Ayatollah* van Growing up in Public gaat over de strijd tussen twee islamitische broers. Aladdin heeft een scriptie geschreven over de Duivelsverzen, de openbaringen van de profeet Mohammed die hem door de duivel zouden zijn ingefluisterd. Wanneer zijn broer Muhammed Adam Ali die scriptie onder ogen krijgt, reist hij op staande voet naar Nederland om zijn broer te straffen. Achttien jaar geleden reisde Paul Feld van Growing Up in

Public door Noord-Jemen, waar hij gefascineerd raakte door een cultuur 'waar ik helemaal niks van snapte'. Die reis én de zaak Rushdie (over wie in 1989 door Ayatollah Khomeini van Iran een fatwa werd uitgeroepen vanwege zijn boek *De Duivelsverzen*) inspireerden hem tot het schrijven van *Aladdin en de Ayatollah*. Het verhaal is een 'islamitische broedertwist op Hollandse bodem'. „Ik wilde laten zien dat de islam een heel Ne-

derlands verschijnsel is", lacht hij. Aanvankelijk zou het stuk door een Egyptische acteur worden gespeeld, maar, zegt Feld, 'de ironie die het stuk had, juist omdat het door een Nederlander is geschreven, werd ontkracht door het door een moslim te laten spelen. Ineens ging het over een andere cultuur, terwijl ik de islam als Nederlands verschijnsel wilde laten zien.' De acteur die nu Muhammed Adam Ali speelt, Rogier Philipoom, spreekt Allah uit op z'n Amsterdams, wat het stuk van een ko-

misce lading voorziet zonder dat de islam ironisch wordt benaderd. In de gesprekken die de vier personages voeren in een westerse hotellobby draait alles om het geloof. Met het stuk (waarin alleen moslims voorkomen) wilde Feld 'een geloofs-universum creëren zoals wij dat niet meer kennen. Zoals Aladdin in het stuk zegt, alles valt onder godsdienst: hoe je zit, hoe je heet, hoe je staat, hoe je praat. De tijd wordt bijna teruggedraaid tot voor de Tweede Wereldoorlog. Tegelijkertijd besef je door de voorstelling dat ook wij in een universum zitten; een landelijk, kapitalistisch universum weliswaar, maar met net zoveel benauwende waarden.' Feld las veel over de islam en stelde de personages samen uit allerlei flarden die hij tegenkwam. „Met Growing up nemen we een journalistieke ingang voor onze verhalen. Ik wilde het van binnenuit snappen. Het is

mijn verhaal, maar de uitspraken in het stuk, zoals die van Khomeini, kloppen allemaal."

Na elf september kwam die actualiteit wel heel dicht bij. Feld schreef zijn stuk in 1999 en kon toen nog niet vermoeden dat het thema 'islam' in de tijd van opvoering zo'n hot item zou zijn. De repetities begonnen een week na de aanslagen in New York. „Ik was ineens erg behoedzaam; bang dat er een uitspraak zou komen als 'De islam is synoniem voor geweld'. Dat element ben ik zachter gaan behandelen dan ik anders zou hebben gedaan."

Ook de acteurs werden sterk beïnvloed door de gebeurtenissen. „Ze waren doodsbang. Als je met zo'n onderwerp aan de gang bent, waarschuwen mensen je steeds dat je een schuiladres moet nemen." Gelukkig is van die angsten niets uitgekomen: het stuk werd positief ontvangen door islamitisch én niet-islamitisch publiek. „Bizar, er gebeurde helemaal niks! Iedereen vond het alleen maar prachtig. Misschien is de voorstelling te genuanceerd om er rellen over te laten ontstaan."

Vier vreemden spelen eigen godje bij Alladin

THEATER

'Alladin en de Ayatollah, Een islamitische broedertwist op Hollandse bodem' door Growing up in Public. Tekst en regie: Paul Feld. Spel: Marcel Faber, Harm van Geel, Debbie Korper, Rogier Philipoom. Toetsen: Hein Franssen. 16/01 Deventer Schouwburg.

Ze hebben niets met elkaar. De vier personages in 'Aladdin en de Ayatollah' reciteren hun geloofsbelijdenis zonder enig contact met elkaar. Ieder van hen beleeft het moslim zijn op eigen wijze. Alle dialogen zijn monologen, gevuld met eigen gelijk, de eigen Allah, de eigen Mohammed.

Regisseur en tekstschrijver Paul Feld zet vier mensen op het toneel die leven naar hetzelfde geloof: de islam. Hun interpretatie van het geloof is als die van de Calvinistische rekkelijken en preciezen. In dit geval van vrijzinnig liberaal moslim tot fundamentalist. Maar alles nog steeds in de naam van de ene Allah, die groot is en alles ziet en bestiert. Die samenbindt, maar intussen de meningsverschillen tussen de moslims tot een kookpunt laat stijgen.

Door de verschillende geloofsopvattingen blijven de vier volkomen vreemden voor elkaar. Vreemden die - zich beroepend op hun eigen enig juiste inter-

pretatie van het geloof - elkaar kunnen veroordelen, vernietigen en daarmee als het ware op de stoel van God gaan zitten. Hun eigen godje zijn.

Feld beschikt als schrijver over de gave volkomen geloofwaardige mensen neer te zetten. De vier moslims op het toneel - de Nederlander, de Marokkaanse en de twee Iraanse broers - zijn mensen van vlees en bloed met hun eigen, raak geschetste geschiedenis en karaktertrekken. De teksten van de personages hebben, mede door de veelvuldig gebruikte korancitaten en de filosofische beschouwingen erover, diepgang. Ze worden door de prima cast zeer gestileerd, maar ook met veel gevoel gezegd. Dat geeft een heftig stuk spanning. Ook het plot is intrigerend. Je voelt als toeschouwer, vanaf het begin van de voorstelling, dat er iets gewelddadigs in de lucht hangt. Alsof je naar een thriller kijkt.

'Alladin en de Ayatollah' past perfect in de huidige discussie over islam en islamisering van onze eigen samenleving. De voorstelling laat zien dat de islam niet bestaat, een lappendeken is van vele islammetjes. Met fundamentalistische, naast bijna christelijke naastenliefde predikende. Een moslim is geen eenheidsworst.

Loek van Voorst

ALADDIN

Actuele theaterthriller over islam

Soms is theater plotseling akelig actueel. Zoals *Aladdin en de ayatollah*, donderdag 17 januari te zien in Schouwburg Arnhem. Een stuk over het islamitische geloof, variërend van vrijzinnig tot fanatiek.

Door onze kunstredactie

ARNHEM • De voorstelling van het Utrechtse theatercollectief Growing up in Public gaat over de verschillende invullingen en benaderingen van het islamitische geloof. Schrijver/regisseur Paul Feld verdiepte zich in de wereld van de islam en schreef na vele gesprekken met in Nederland wonende islamieten een thriller over twee broers die elkaar naar het leven staan.

In de vervallen bar van een hotel ontmoeten vier moslims elkaar: twee broers, een jonge Marokkaanse vrouw en een bekeerde Hollandse ex-katholiek. Elk van hen houdt er zijn eigen versie van de islam op na. Een scriptie over een doodgezwegen openbaring van de profeet Mohammed vormt de aanleiding voor een islamitische broedertwist op Nederlandse bodem.

„Vertrouw op Allah maar zet wel je fiets op slot”, zegt de doorgeslagen, tot moslim bekeerde katholiek. „Ik ben een oprecht moslim, ook al draag ik hier geen hoofddoek”, snauwt de vrouw tegen een man.

„Je kunt geen halve moslim zijn”, schreeuwt de ene broer. „Boeiend hoe een computerdeskundige zo gemakkelijk de trein terug kan nemen naar de Middeleeuwen”, sneert de andere broer.

Hoe actueel kan een toneelstuk zijn? Growing up in Public weet de recente moslim-discussie op het scherpst van de snede te brengen. Studerende Marokkaan-

se vrouw in Nederland ontworstelt zich aan strenge islamitische leefregels. Fundamentalistische man komt zijn 'duivelse' broer doden. Een Hollander die nog heiliger is dan Allah zelf. En een ruimenkende student uit Teheran

die in Nederland afstudeert op een doodgezwegen openbaring van de profeet Mohammed.

Aladdin en de ayatollah is in eerste instantie een sterk staaltje teksttoneel onder bezielende leiding van Paul Feld. Met het goedmoedige gepingel van live-pianist Hein Franssen op de achtergrond, klinken de woorden eerst koel en berekenend. Maar naarmate de voorstelling vordert, worden de teksten steeds dwingend.

Korte monologen ontwikkelen zich in snel tempo naar een ontluisterende ontknoping. *Aladdin en de Ayatollah* gaat vooral over het lot van geslaagde moslims in een westerse wereld.

De enige Nederlander Bas is een labiele figuur die zijn eigen katholicisme overboord gooit voor de islam. De verregaande Nederlandse tolerantie? Zijn liefde voor één van de broers, Aladdin, blijkt echter al gauw groter dan die voor Allah. En zijn jaloezie ten opzichte van Fatima, Aladdins geliefde, brengt hem dan ook tot een wanhoopsdaad.

Extremisme versus ruimenkendheid. „Elke godsdienst werkt toch met metaforen en allegorieën”, probeert Aladdin tevergeefs. De vergelijking met het christelijk verhaal is in ieder opzicht aanwezig. De barmhartige Jezus, zijn bloeddorstige vervolgers, de door liefde en haat verscheurde Judas en de zalvende Maria Magdalena. *Aladdin* is geen loodzware voorstelling geworden dankzij een zeker evenwicht tussen ernst en

lichtheid. Wel ervaart de toeschouwer het voortdurende spanningsveld tussen streng orthodoxe opvattingen enerzijds en meer verlichte ideeën over de islam anderzijds.

Growing up in Public: *Aladdin*

en de *ayatollah*.

Te zien: donderdag 17 januari in Schouwburg Arnhem, aanvang 20.30

ALADDIN

Actuele theaterthriller over islam in Arnhem

Soms is theater plotseling akelig actueel. Zoals *Aladdin en de ayatollah*, donderdag 17 januari te zien in Schouwburg Arnhem. Een stuk over het islamitische geloof, variërend van vrijzinnig tot fanatiek.

Door onze verslaggever

ARNHEM • De voorstelling van het Utrechtse theatercollectief Growing up in Public gaat over de verschillende invullingen en benaderingen van het islamitische geloof. Schrijver/regisseur Paul Feld verdiepte zich in de wereld van de islam en schreef na vele gesprekken met in Nederland wonende islamieten een thriller over twee broers die elkaar naar het leven staan.

In de vervallen bar van een hotel ontmoeten vier moslims elkaar: twee broers, een jonge Marokkaanse vrouw en een bekeerde Hollandse ex-katholiek. Elk van hen houdt er zijn eigen versie van de islam op na. Een scriptie over een doodgezwegen openbaring van de profeet Mohammed vormt de aanleiding voor een islamitische broedertwist op Nederlandse bodem.

„Vertrouw op Allah maar zet wel je fiets op slot”, zegt de doorgesla-

gen, tot moslim bekeerde katholiek. „Ik ben een oprecht moslim, ook al draag ik hier geen hoofddoek”, snauwt de vrouw tegen een man.

„Je kunt geen halve moslim zijn”, schreeuwt de ene broer. „Boeiend hoe een computerdeskundige zo gemakkelijk de trein terug kan nemen naar de Middeleeuwen”, sneert de andere broer.

Hoe actueel kan een toneelstuk zijn? Growing up in Public weet de recente moslim-discussie op het scherpst van de snede te brengen. Studerende Marokkaanse vrouw in Nederland ontworstelt zich aan strenge islamitische leefregels. Fundamentalistische man komt zijn 'duivelse' broer doden. Een Hollander die nog heiliger is dan Allah zelf. En een ruimdenkende student uit Teheran die in Nederland afstudeert op een doodgezwegen openbaring van de profeet Mohammed.

Aladdin en de ayatollah is in eerste instantie een sterk staaltje teksttoneel onder bezielende leiding van Paul Feld. Met het goedmoedige gepingel van live-pianist Hein Franssen op de achtergrond, klinken de woorden eerst koel en berekenend. Maar naarmate de voorstelling vordert, worden de teksten steeds dwingend.

Korte monologen ontwikkelen zich in snel tempo naar een ont-

luisterende ontknoping. *Aladdin en de Ayatollah* gaat vooral over het lot van geslaagde moslims in een westerse wereld.

De enige Nederlander Bas is een labiele figuur die zijn eigen katholicisme overboord gooit voor de islam. De verregaande Nederlandse tolerantie? Zijn liefde voor één van de broers, Aladdin, blijkt echter al gauw groter dan die voor Allah. En zijn jaloezie ten opzichte van Fatima, Aladdins geliefde, brengt hem dan ook tot een wanhoopsdaad.

Extremisme versus ruimdenkendheid. „Elke godsdienst werkt toch met metaforen en allegorieën”, probeert Aladdin te vergeefs. De vergelijking met het christelijk verhaal is in ieder opzicht aanwezig. De barmhartige Jezus, zijn bloeddorstige vervolgers, de door liefde en haat verscheurde Judas en de zalvende Maria Magdalena.

Aladdin is geen loodzware voorstelling geworden dankzij een zeker evenwicht tussen ernst en lichtheid. Wel ervaart de toeschouwer het voortdurende spanningsveld tussen streng orthodoxe opvattingen enerzijds en meer verlichte ideeën over de islam anderzijds.

 Growing up in Public: *Aladdin en de ayatollah*. Te zien: vanavond in Schouwburg Arnhem, aanvang 20.30 uur.

Aladdin en de Ayatollah: spanningen in de islam

'Een islamitische broedertwist op Hollandse bodem' is de subtitel van 'Aladdin en de Ayatollah', het jongste stuk van Paul Feld, dat in zijn regie bij Growing up in Public is uitgebracht. Maar die fatale twist heeft eveneens dramatische gevolgen voor de jonge moslim-vrouw Fatima en Bas, een Nederlander die zich tot de islam heeft bekeerd.

De in Nederland studerende Aladdin is een liberale moslim, die de islam in het licht van deze tijd belijdt. Zijn broer Muhammed, een in Iran wonende computerdeskundige, hangt nog onverminderd de fundamentalistische koranverklaring van ayatollah Khomeini aan.

Het proefschrift van Aladdin handelt over de 'Duivelsverzen'. Net als bij de schrijver Salman Rushdie wordt de strekking van dit afstudeerproject door Muhammed verfoeid als een ultieme belediging voor de islam. Muhammed is er speciaal voor naar Nederland afgereisd om te eisen dat zijn broer dit werk verbrandt en zich er publiek van distantieert. Zo niet dan is hij genoodzaakt hem te doden. Aladdin zwicht niet, wat tot een noodlottig einde leidt.

Doordat Paul Feld ook de sociale achtergronden en de persoonlijke ambities van de personages schetst is het stuk meer dan alleen een religieus tractaat in dramavorm en krijgt het daardoor een menselijk gezicht. Dit is eveneens te danken aan de kwaliteit van het spel. Tekst en vertolking zijn zo nauw aan elkaar verweven, dat de figuren volkomen geloofwaardig overkomen.

De van oorsprong Marokkaanse Fatima heeft zich zonder haar geloof prijs te geven, ontworsteld aan de eeuwenoude dogmatische leerstelling. Ze voelt zich er zeker als vrouw een volwaardiger mens door. Haar universitaire studie hier combineert ze met het werk als serveerster in een hotelbar. Er is in Fatima's leven heel wat gebeurd, voordat ze bijvoorbeeld heeft mogen studeren. Wanneer Debbie Korper daarover ogenschijnlijk in alle kalmte verslag van doet, verradt haar lichaam een gespannen nervositeit, die zich onder meer vertaalt in het dwangmatig almaar bezig zijn met de bediening.

Marcel Faber als Muhammed en Rogier Philipoom in de rol van Aladdin gedragen zich als keurig in Westers kostuum gestoken intellectuelen, die beiden vinden dat ze onwrikbaar het gelijk aan hun kant hebben. Harm van Geel komt eng over als de wankelmoe-dige Bas, die zijn twijfels ten aanzien van het geloof compenseert met fanatisme. Hij is een Nederlandse student die zich uit onvrede met het katholicisme tot de islam heeft bekeerd. Als islamiet wordt hij door zijn studiegenoten verstoten. Hij is het die Muhammed laat weten waar het proefschrift van Aladdin over gaat. Uiteindelijk raakt hij in een geestes-crisis.

De handeling speelt zich af in de bar van het hotel. Hein Franssen speelt er onverstoort live entertainmentmuziek. De betrokkenen treffen elkaar daar. Vaak spreken ze zich uit alsof ze voor zichzelf aan het vertellen zijn. Dit illustreert hoe geïsoleerd ze zich voelen. Af en toe ontaardt de emotionaliteit zich in dansbewegingen. Aladdin en zijn broer Muhammed zingen en dansen op geliefde songs van Frank Sinatra uit hun jeugd, als blijk van vervlogen verbondenheid.

Zonder loodzwaar belerend te zijn maakt 'Aladdin en de Ayatollah' je als toeschouwer ervan bewust hoe groot en actueel deze problematiek feitelijk is. Hoeveel moslims in bijvoorbeeld ons land leven niet in dit spanningsveld tussen streng orthodoxe en verlichte opvattingen over de islam. Zonder dat dit in de praktijk meteen tot moord en doodslag hoeft te leiden. Maar toch: gewetensnood en twijfels te over.

'Aladdin en de Ayatollah'. Tekst en regie Paul Feld. Vertolkers: Harm van Geel, Debbie Korper, Rogier Philipoom, Marcel Faber en Hein Franssen (live muziek). Gezelschap: Growing Up in Public. Te zien in de Rotterdamse Schouwburg, kleine zaal, donderdag 10 t/m 12 januari. Aanvang: 20.30 uur. Kaarten: €10.50.

Stuk over islamitische broedertwist

In het toneelstuk *Aladdin en de Ayatollah* vechten twee broers een islamitische broedertwist uit op Nederlandse bodem. Pauline Aarts

In *Aladdin en de Ayatollah*, de nieuwe voorstelling van het Utrechtse gezelschap Growing up in Public, zoekt de moslimfundamentalist Muhammed uit Iran zijn in Nederland studerende broer Aladdin op. Aladdin heeft een scriptie geschreven waarin hij een interpretatie geeft van de Koran die volgens Muhammed absoluut niet door de beugel kan. Hij spreekt daarom persoonlijk een fatwa (doodsvonnissen, PA), uit over zijn broer.

Auteur en regisseur Paul Feld zet in het stuk vier moslims neer: twee liberalen en twee fundamentalisten, met elk een verschillend verhaal. Door hen zelfspot te laten bedrijven vergroot hij de karakters uit. 'Christenen hebben het er vaak over dat ze God zoeken', zegt een van de acteurs. 'Ik niet. Een moslim zoekt niet, die weet. Ik twijfel geen moment aan het bestaan van God. Zo wel, dan zeg ik: Ga weg, satan!'

Het was zijn leefomgeving die Feld inspireerde tot het schrijven van het verhaal. Feld: 'Ik woon in Lombok, een multiculturele wijk in Utrecht. In mijn dagelijks leven krijg ik met moslims te maken, bijvoorbeeld op de school van mijn zoontje. De islam grijpt inmiddels diep in op de Nederlandse maatschappij. Ik wilde dit verschijnsel naar voren brengen. Je kunt het verschijnsel alleen snappen als je het erover hebt.'

Korte monologen geven inzicht in de personages; gaandeweg wordt de relatie tussen de moslims duidelijk en ontvouwt zich een drama. De personages staan gedurende het hele stuk 'naast elkaar'; men praat niet met maar over elkaar. Ook de broers niet, tot in de laatste scène wanneer de twist een climax bereikt.

Het stuk is gebaseerd op Duijvelsboek dat Feld in 1998 schreef, en dat meerdere

keren als theatrale lezing is opgevoerd. Elke opvoering werd gevolgd door een debat met Nederlandse moslims. Feld: 'De lezing bestond uit de verhaallijn van de broers. Toen al wilde ik er een theaterstuk van maken. Verhalen die tijdens de debatten hoorde, heb ik voor de voorstelling gebruikt.'

Muziek speelt een grote rol in de voorstelling. De barpianist (Hein Franssen) speelt op de achtergrond een glansrol. Sinatra-klassiekers als *I've got you under my skin*, waarop de broers als filmsterren uit de jaren veertig tappend en zingend door de bar gaan, geven het verhaal iets tragikomisch; het benadrukt de bloedverwantschap tussen de broers, tegelijkertijd versterkt het de afstand die door hun religieuze meningsverschillen is ontstaan. 'Ik kon me zo voorstellen dat die twee vóór Ayatollah Khomeiny de Iraanse samenleving regels voor muziek oplegde, samen zongen op muziek van Sinatra', zegt Feld.

Hij zet vier moslims neer zoals je ze in Nederland kan vinden. De acteurs zijn allen autochtoon maar zetten hun rol zeer overtuigend neer. De opeenvolging van monologen en het gebruik van muziek en dans maken *Aladdin en de Ayatollah* tot een spannende, maar vooral verrassende en intrigerende voorstelling.

Vier moslims staan centraal in *Aladdin en de Ayatollah*.

Geest uit de fles, moslims tussen Oost en West

Voorstelling: Aladdin en de ayatollah.
Gezelschap: Growing up in Public.
Tekst en regie: Paul Feld. **Spel:** Marcel Faber, Harm van Geel, Debbie Korper, Rogier Philipoom. **Muzikale begeleiding:** Hein Franssen. **Plaats:** de Harmonie, Leeuwarden. **Toeschouwers:** 100.
Nog te zien: 18 januari, Drachten.
LEEWARDEN - 'Een islamitische broedertwist op Hollandse bodem' is de ondertitel van 'Aladdin en de ayatollah', dat Paul Feld schreef voor zijn gezelschap Growing Up In Public. Mohammed Ali, vers uit Iran, wil zijn in Nederland studerende broer Aladdin vermoorden wegens afvalligheid. Aladdin wilde in een scriptie aantonen dat de

duivelse influisteringen die de profeet Mohammed plaagden, niet simpelweg het Kwaad zijn waar goede moslims zich van moeten afkeren, maar een onvermijdelijk bestanddeel van onze werkelijkheid.

Op vernuftige wijze verknoopt Feld reli-

gie, filosofie, politiek en niet in de laatste plaats de worsteling van gewone mensen, allemaal moslims in Nederland, tot een fascinerend verhaal. Gaandeweg ontstaat een tegenstelling tussen 'rekkelijken' en 'preciezen', maar doordat de persoonlijke geschiedenis de bovenaan toont voert, worden aan beide kanten karikaturen vermeden.

Felds stijl maakt het de toeschouwer niet gemakkelijk. Eigenlijk gaat het niet om één verhaal, maar om vier door elkaar versneden monologen, die zich afspelen in dezelfde hotelbar. Die constructie benadrukt het talige karakter van de voorstelling. Toch is deze weinig dramatische vorm zinvol. Het richt de aandacht minder op de fatale confrontatie tussen de broers en meer op de vier individuen die voor hun innerlijke onzekerheid een houvast zoeken bij bestaande opvattingen. Of die hun zekerheid juist verliezen bij die opvattingen. In de woorden van Aladdin is daarbij niet religie het belangrijkste, maar je land, je familie, je wortels.

Om toch een spannende voorstelling te maken staan dit gezelschap andere middelen ter beschikking. Zo barsten de personages onverwacht uit in merkwaardige loopjes, dansjes en zelfs imitaties van Björk en Sinatra.

Typisch westerse cultuuruitingen krijgen daardoor een heel vervreemdend effect. De 'choreografie' waarmee de fragmenten elkaar afwisselen is zo vindingrijk en het spel zo subtiel en scherp dat je van a tot z geboeid blijft. Deze voorstelling is een onmisbaar onderdeel in een inburgeringscursus voor autochtonen.

HANS BRANS

Strakke voorstelling die er toe doet van Growing up in Public

TOONEEL

Growing up in Public: Aladdin en de Ayatollah. Odeon Zwolle, dinsdag 27 november.

'Vertrouw op Allah maar zet wel je fiets op slot' zegt de doorgeslagen, tot moslim bekeerde katholiek. 'Ik ben een oprecht moslim ook al draag ik hier geen hoofddoek', snauwt de vrouw tegen een man. 'Je kunt geen halve moslim zijn', schreeuwt de ene broer. 'Boeiend hoe een computerdeskundige zo gemakkelijk de trein terug kan nemen naar de Middeleeuwen', sneert de andere broer.
Hoe actueel kan een toneelstuk zijn. Growing up in Public weet

de recente moslim-discussie op het scherpst van de snede te brengen. Studerende Marokkaanse vrouw in Nederland ontworstelt zich aan strenge islamitische leefregels. Fundamentalistische man komt zijn 'duivelse' broer doden. Een Hollander die nog heiliger is dan Allah zelf. En een ruimdenkende student uit Teheran die in Nederland afstudeert op een doodgezwegen openbaring van de profeet Mohammed.

'Aladdin en de Ayatollah' is in eerste instantie een sterk staal-

tje teksttoneel onder bezielende leiding van schrijver/regisseur Paul Feld. Met het goedmoedige gepingel van een live-muzikant op de achtergrond, klinken de

woorden eerst koel en berekend. Maar naarmate de voorstelling vordert, worden de teksten steeds dwingender. Korte monologen ontwikkelen zich in snel tempo naar een ontlustende ontkenning.

Waarbij het spel op secuur gekozen momenten omslaat in zang en dans. Op Dennis Potter-Singing Detective-geïnspireerde tafereel. 'I've got you under my skin', zingen de twee broers koel voor zich uit. Feld heeft een strakke voorstelling gemaakt die er werkelijk toe doet en waarin de acteurs compleet ondergeschikt zijn gemaakt aan het idee.

'Aladdin en de Ayatollah' is fascinerend en gaat vooral over het

lot van geslaagde moslims in een westerse wereld. De enige Nederlander Bas is een labiele figuur die zijn eigen katholicisme overboord gooit voor de islam. De verregaande Nederlandse tolerantie? Zijn liefde voor één van de broers, Aladdin, blijkt echter al gauw groter dan die voor Allah. En zijn jaloezie ten opzichte van Fatima, Aladdins geliefde, brengt hem dan ook

tot een wanhoopsdaad. Extremisme versus ruimdenkendheid.

'Elke godsdienst werkt toch met metaforen en allegorieën', probeert Aladdin te vergeefs. De vergelijking met het christelijk verhaal is in ieder opzicht aanwezig. De barmhartige Jezus, zijn

bloeddorstige vervolgers, de door liefde en haat verscheurde Judas en de zalvende Maria Magdalena. De kwetsbare zangstem van Björk leidt tot een liefdesscène tussen Aladdin en Fatima. Als Bas kotsend van ellende over de bar hangt, vangt Fatima hem op. Dan het verwachte schot. Fatima zakt ineen en wijdt haar laatste woorden aan Allah. 'In other words hold my hand, in other words darling kiss me' zingen de broers koel en tweestemmig op afgemeten danspasjes. Nog niet eerder klonk de jazzklassieker 'Fly me to the moon' zo schrijnend.

Marion Groenewoud

Verder: Apeldoorn (29 nov) en Deventer (16 jan).

Moslim in de greep van Satan

Voorstelling: Aladdin en de ayatollah door Growing up in Public. Tekst en regie: Paul Feld. Spel: Marcel Faber, Harm van Geel, Debbie Korper, Rogier Philipoom. Muziek: Hein Franssen. Gezien: 23/11 Huis a/d Werf Utrecht. Tournée t/m 9/2. Inl. 030-2761220 of www.growingupinpublic.nl

Door NOOR HELLMANN

Niemand is volmaakt, ook de Profeet Mohammed niet. De moslimstudent Aladdin heeft ontdekt dat zelfs de Profeet gevoelig was voor Satans influisteringen en hoopt nu af te studeren op een scriptie over deze duivelsopenbaring. 'Diep schofferend' noemt zijn vriend Bas de scriptie. Bas is een tot de islam bekeerde Nederlander.

Aladdins broer is niet minder geschokt. Als rechtgeaarde moslim die vijfmaal daags zijn gebeden zegt, vreest hij meegesleurd te worden in de ondergang van 'de man die zich mijn broer durft te noemen' en nu is hij uit Teheran overgekomen om hem zo nodig met geweld uit Satans 'vernederende omhelzing' te redden.

In Paul Felds als theaterthriller aangeprezen stuk *Aladdin en de ayatollah* komen vier aanhangers van het islamitische geloof aan het woord. Naast de drie mannen is er nog een vrijgevochten moslimvrouw die als serveerster werkt in het hotel waar de mannen elkaar ontmoeten. De enige niet-moslim in dit gezelschap is een zwijgzame

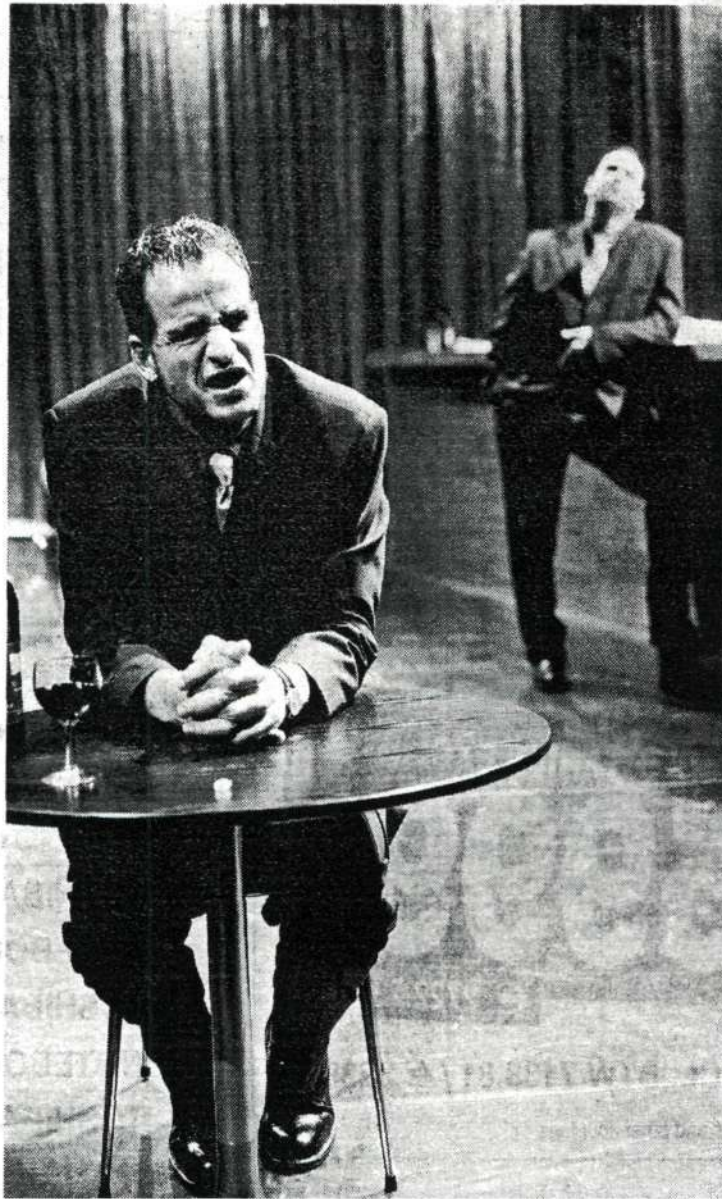
barpianist die de rokerige ruimte vult met zijn *evergreens*.

Paul Feld, die het stuk zelf registreert bij de Utrechtse theaterfirma Growing up in Public, baseerde zich op zijn voorstudie *Duivelsboek* die als theatrale lezing in 1999 is uitgevoerd. Dat hij uitgerekend nu komt met de encensering van de nieuwe tekst, waarin hij verschillende kanten van de islam laat zien, lijkt niet toevallig, gezien de nasleep van de aanslagen van 11 september.

De personages staan met hun uiteenlopende levensopvattingen en geloofsinterpretaties tegenover elkaar. Ze zijn allen overtuigd van hun gelijk en communiceren dan ook niet met elkaar. Op verbeten toon zijn ze om beurten aan het betogen, vaak zonder de anderen aan te kijken. Het zijn monologen waar niemand naar luistert.

Het is boeiend hoe Feld op papier in kort bestek de gespletenheid binnen een geloofsgemeenschap aan het licht brengt. Het bezwaar is dat de theatrale uitvoering wat mager blijft. De schok van de dramatische ontknoping is gering. Het gebrek aan interactie tussen de figuren maakt het geheel statisch en star.

Een luchtig muzikaal intermezzo onderbreekt gelukkig af en toe het staccato ritme van de tekst. Dan wordt er opeens uitbundig gedanst en getapt. In de andere scènes zijn het vooral Harm van Geel (Bas) en Debbie Korper (serveerster) die de voorstelling kleur geven.

Marcel Faber (l) als moslimstudent Aladdin en Rogier Philipoom als zijn broer uit Teheran (Foto Reyn van Koolwijk)

Hoogoplopende monologen in Aladdin en de Ayatollah

UTRECHT — Een avond in een hotelbar gevuld met een barpianist (Hein Franssen), een islamitische serveerster Fatima (Debbie Korper), twee moslimbroers, Muhammed (Marcel Faber) en Aladdin (Rogier Phillipoon), en een tot de Islam bekeerde Nederlander, Bas (Harm van Geel). De personages hebben elk hun eigen meningen en opvattingen over het islamitische geloof. Allen zijn zij overtuigd van hun gelijk. Zie hier de setting van het toneelstuk 'Aladdin en de Ayatollah' in de regie van Paul Feld. Het stuk is geschreven vanuit de perspectieven van de vier acteurs. Pas uit hun monologen blijkt dat de vier personages elkaar kennen. Hun opvattingen zijn zo verschillend, dat duidelijk werd hoeveel kanten je binnen een geloof op kunt. Bas is bijvoorbeeld juist heel fundamentalistisch. Fatima is juist heel vrijzinnig. Zij vindt juist dat ze van Allah vrij mag zijn hoe ze met Hem omgaat en hoe zij tegen Hem aankijkt. Daarom loopt ze bijvoorbeeld zonder hoofddoek. De acteurs spelen heel overtuigend en daardoor voel je echt wat ze bedoelen. Maar het was jammer dat het op één dialoog na uit opeenvolgende monologen bestond. Die ook nog eens in een heel vreemde volg-

Bekijk 't
in SP!TS

Via
Stich-
ting Be-
kijk 't le-
veren

jongeren wekelijks een bijdrage aan Sp!ts. Ze doen dat per toerbeurt en naar aanleiding van een voorstelling. Deze week: Anna Céline Mees. Meer info: www.bekijkt.nl.

orde zijn geplaatst, zodat ze niet echt bij elkaar lijken te horen. Dit vond ik jammer, omdat het stuk voor mijn gevoel op deze manier niet één passend geheel werd. De spelers praten niet mét, maar tegen elkaar. Hun redevoeringen zijn niet altijd duidelijk een reactie op een eerder afgestoken relaas. Hierdoor schijnen de personages totaal niet geïnteresseerd in elkaar te zijn. De serieuzere scènes worden afgewisseld met luide muziek en komische dansen. Dit geeft een onvoorspelbaar effect aan de voorstelling, want de barpianist speelt steeds muziek die het tegenovergestelde is van de sfeer van een scène. Zo worden er bijvoorbeeld vrolijke stukjes gespeeld tijdens verdrieti-

Vreemde monologen in Aladdin en de Ayatollah. FOTO: R. VAN KOOLWIJK

ge momenten en andersom. Ondertussen lopen de pleidooien met betrekking tot het geloof zeer hoog op, en daarmee zit ook de spanning er goed in. Die komt tot een knallend einde, waarvan ik wel de essentie miste.

Aladdin en de Ayatollah, door Growing up in Public, tournee t/m 9 februari 2002. meer info: www.growingup.nl

